

Grundlæggende undervisningsmateriale

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

44363

Udviklet af:
Lise Gerd Larsen
Social- og Sundhedsskolen Nykøbing F
Fejøgade 1, 3.
4800 Nykøbing F
Tlf.: 5485 3800

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

Grundlæggende undervisningsmateriale

---

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB og TAK'er

”Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede” hører til i den fælles kompetencebeskrivelse (FKB) nr. 2692, ”Omsorg, sygepleje og pædagogisk arbejde”. FKB'en kan findes på <http://2004.efteruddannelse.dk>.

Uddannelsen er kort, konkret og handlingsorienteret og tager sigte på at sætte deltageren i stand til at vejlede den hørehæmmede borger på et elementært og dagligdags niveau.

Uddannelsen er især relevant for personale med ansvar og uddannelse på et elementært niveau og henvender sig primært til social- og sundhedshjælpere og personer uden grundlæggende social- og sundhedsuddannelse, eksempelvis omsorgsmedhjælpere, værkstedsassistenter og personlige hjælpere. Social- og sundhedsassistenter kan også deltage for at få en grundlæggende viden.

Arbejdsfunktioner

Uddannelsen er relateret til følgende tilhørende kompetencer:

Faglige kompetencer:

- a. De skal have kendskab til menneskers normaludvikling
- b. Der stilles krav om, at medarbejderne varetager sammensatte opgaver.

Pædagogiske kompetencer:

- c. Samarbejde med borgeren og indgå i en ligeværdig kommunikation med baggrund i viden om mellem menneskelige relationer.
- d. Der arbejdes med et aktiverende sigte med henblik på at kunne forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion.
- e. Der gives hjælp eller støtte til praktiske opgaver i borgerens eget hjem.
- f. Medarbejderne har kendskab til arbejdspladsens samfundsmæssige opgave og viden om forvaltningspraksis og kultur og handler i forhold hertil.
- g. De samarbejder om opgaverne med pårørende og med forskellige faggrupper.

De faglige kompetencer (a og b): Deltagernes oplysninger om deres daglige arbejdsopgaver og om, hvor de møder usikkerhed i forhold til emnet, er en god indledning og mulighed for underviseren til at justere niveau og indhold i den planlagte undervisning, f.eks. ved at målrette undervisningen til børne- og/eller voksenområdet. Gennemgang af ørets anatomi og fysiologi er grundlæggende forudsætninger og skal danne grundlag for at tale om hørenedsættelse og konsekvenserne heraf.

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

Grundlæggende undervisningsmateriale

De pædagogiske kompetencer (c, d, e, f og g): I det daglige arbejde, hvor medarbejdere yder praktisk bistand, omsorg og pleje til borgerne, møder de også hørehandicappede. Det er derfor nødvendigt at kunne kommunikere hensigtsmæssigt og agere opmærksomt på de vanskeligheder, der er forbundet med at være hørehandicappet. Deltagernes egne erfaringer skal bringes i spil for at finde niveauet for de kommunikationsteorier, der kan give relevante kommunikationsredskaber i forhold til hørehandicappede. De skal have indsigt i de forskellige kommunikationssystemer, der er til rådighed for personer med hørenedsættelse.

Det aktiverende og samarbejdende aspekt, der skal give borgeren mulighed for at leve med og håndtere sit hørehandicap på en konstruktiv måde, bør indgå som en naturlig del i undervisningen og de diskussioner, der finder sted undervejs. Deltagernes praksisnære oplevelser og erfaringsudvekslinger fra dagligdagen kan sammen med teori gøre indholdet nærværende og handlingsorienteret og give inspiration til at forbedre egen praksis.

Deltagerne møder hørehandicappede overalt i deres hverdag. Nogle medarbejdere har desuden interesse for at blive nøglepersoner i arbejdspladsernes flerfaglige team, ligesom nogle af medarbejderne er praktikvejledere for sosu-elever.

Arbejdspladserne er mangfoldige, men i hovedkategorier er der tale om kommunale foranstaltninger og amtslige foranstaltninger på det socialpsykiatriske område.

Deltagerne arbejder typisk med ydelser, der retter sig mod følgende borgere:

- ældre
- borgere, der bor på plejehjem/plejecentre
- borgere med socialpsykiatriske problemstillinger
- demente
- fysisk handicappede
- borgere med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne

Deltagerforudsætninger

Deltagerne er ansat i job svarende til social- og sundhedshjælpere henholdsvis social- og sundhedsassistenter, eller det er personer uden grundlæggende sosu-uddannelse, eksempelvis omsorgsmedhjælpere, tilsynsførende assistenter, værkstedsassistenter og personlige hjælpere.

Medarbejderne i jobområdet arbejder ofte alene. Det gælder for mange af de medarbejdere, der er beskæftiget med omsorgs- og sygeplejeopgaver i borgernes egne hjem. De er ofte alene i det konkrete arbejde med borgeren, men organiseret i hjemmeplejeordninger eller anden organisering, hvor de indgår i et fleksibelt fler-

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

Grundlæggende undervisningsmateriale

fagligt team. Andre medarbejdere arbejder i en mere fast gruppeorganisering, ligesom der er medarbejdere ansat i aften-nattevagter i en rullende turnus.

Struktur

Uddannelsen er en konkret faglig uddannelse, og hvilke kurser det kan være relevant at have gennemgået forud, afhænger af den enkelte deltagers ansvars- og kompetenceområde i hverdagen. Men det kan anbefales, at deltagere uden grundlæggende uddannelse, der arbejder med udviklingshæmmede, har uddannelsesbevis fra "Omsorgsmedhjælper – arbejde med udviklingshæmmede". Det anbefales deltagere, der arbejder som personlige hjælpere, at have uddannelsesbevis fra "Personlig hjælper"; andre ufaglærte, der arbejder i hjemmeplejen, anbefales det at have uddannelsesbevis fra "Praktisk hjælp til ældre" og "Arbejde med ældre i eget hjem". Deltagere, der arbejder med demente borgere, anbefales "Demens, et anderledes handicap", og for social- og sundhedsassistenteres vedkommende "Personer med demens, sygdomskendskab" og "Personer med demens, aktiviteter og livskvalitet".

2. Ideer til tilrettelæggelse

Temaer i forhold til uddannelsesmål

Overordnet kan det anbefales at informationssøge på hørehandicapforeningernes og Videnscenterets websites. Der er en rivende udvikling inden for teknologien i forhold til at afhjælpe hørenedsættelse, så det er nødvendigt at søge opdateret viden.

Der er alskens materiale, der kan hjemtages og downloades gratis, og det kan tilpasses deltagergruppen.

Temaer i undervisningen

Husk, der er kun 3 dage – så udvælg omhyggeligt, hvad det er nødvendigt at tage med. Jeg vil anbefale, at håndtering og fejlfinding på høreapparater vægtes, da det er de problemer, deltagerne står alene med i mødet med borgeren. "*Mit høreapparat virker ikke!*" er en udfordring, deltagerne møder og forventes at kunne analysere og handle på.

Tema 1: Konkret viden om hørenedsættelse:

Ørets anatomi og fysiologi

En grundlæggende forudsætning for at nå uddannelsesmålene er viden om ørets anatomiske opbygning samt forståelse for lydets forplantning gennem ørets knog-

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

Grundlæggende undervisningsmateriale

ler og sansningen i hjernen.

Anatomien og fysiologien kan gives som et oplæg suppleret med modeller, plancher og overheads.

Videnscenter for døvblevne, døve og hørehæmmede (www.vcdh.dk) og Landsforeningen for Bedre Hørelse (www.lbh.dk) udgiver undervisningsmateriale, der er yderst relevant og vældigt instruktivt på et rimeligt niveau. Noget af materialet er udgivet på cd-rom og kan med fordel vises på en projektor, så der kan standses op på essentielle steder, uddybes og stilles spørgsmål.

Eller deltagerne kan aktiveres via klasse- eller individuel it-undervisning og konkret gå ind på de forskellige websites. Der er forskelligt interaktivt materiale, som kan gøre undervisningen differentieret.

Hvad sker der, når hørelsen nedsættes?

De forskellige former for hørenedsættelse gennemgås for at få deltagerne til at forstå, hvorledes man kan kompensere for høretabet, både med hensyn til hjælpemidler og i forhold til hensigtsmæssig personaleadfærd. Her er der ligeledes meget instruktivt materiale på nettet, som kan aktivere deltagerne direkte – eller bruges som inspiration for underviseren. Vælg selv.

Tema 2: Betjening, rensning og vedligeholdelse af høreapparat og teleslynge:

Mål: Deltagerne kan yde praktisk hjælp til hørehandicappede, herunder betjening, rensning og vedligeholdelse af høreapparat og teleslynge.

Konkret arbejde med og vejledning i betjening, rensning og vedligeholdelse af høreapparater, hørehjælpemidler og brug af teleslynge.

Det kan anbefales at kontakte den lokale/regionale høreklub og hørepedagog for evt. at låne demonstrationsapparater. Det er sandsynligvis muligt at låne materiale og evt. få en medarbejder til at forestå denne undervisning.

Situationen er en konkret "apparatfejl-model", som handler om problem, analyse, konklusion og om at udbedre/afhjælpe efterfølgende. Her er en medarbejder/tekniker fra den lokale høreklub, som er opdateret på det nyeste inden for sit felt, rigtig god at have på banen.

I hæftet "Hvordan hjælper man hørehæmmede", der kan bestilles hos Landsforeningen for Bedre Hørelse, findes godt skriftligt materiale, som deltagerne kan bruge hjemme.

På forskellige foreningers- og firmaers websites er der ligeledes en del materiale, der på film og cd-rom fortæller om apparater, fejlfinding og håndtering i hverdagen, ikke mindst den nyeste udvikling på området, og i hvilken retning hjælpemidlerne bevæger sig.

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

Grundlæggende undervisningsmateriale

Tema 3: Kommunikation med hørehæmmede:

Mål: Deltagerne kan selvstændigt anvende de mest grundlæggende kommunikationsteknikker til gavn for de hørehæmmede. De kan agere opmærksomt på de kommunikationsvanskeligheder, som er forbundet med at være hørehæmmede.

Hørenedsættelse er et af de mest udbredte handicap i verden. Omkring ti procent af befolkningen lider af hørenedsættelse i en sådan grad, at behandling eller anden indsats er nødvendig.

Da kun ca. 1/3 af de danske sproglyde kan aflæses ved mundaflæsning, må den hørehæmmede benytte sig af en visuel kommunikationsform.

De bør præsenteres for de visuelle kommunikationssystemer, der findes. Men det er vigtigt at iagttage, at deltagerne ikke skal uddannes til at være høreeksperter på 3 dage.

Derfor er det vigtigt, at deltagerne får lidt indsigt i de forskellige systemer, men ikke mindst får viden om, hvor de kan få yderligere information.

Her er it-informationssøgning igen den vigtigste partner for deltageren. Der findes godt materiale på Videnscentret (www.vcddh.dk).

Almindelige teknikker til mundaflæsning bør trænes, da mundaflæsning er meget anvendt af hørehandicappede personer i alle aldre.

De andre systemer kan demonstreres og deltagerne kan lave kortere øvelser: Mund-håndsystem, håndalfabet, tegnsprog, tegnstøttet kommunikation eller en blanding af disse.

Der findes godt materiale på Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation, hvor der både er film og bøger til en rimelig pris. Website: www.kc.dk

Tema 4: Viden om tilbud lokalt og nationalt:

Mål: De har viden om tilbud til hørehæmmede både lokalt og nationalt.

Deltagerne aktiveres – evt. i små grupper - og får til opgave at finde tilbud, der er i lokalområdet og nationalt.

Det er naturligt at bruge internetsøgning og på den måde skærpe deltagerens initiativ og færdigheder i at søge oplysninger på nettet. Sortere information, downloade etc.

De sociale love, der giver mulighed for tilskud og hjælp til den enkelte bør kort gennemgås og udleveres til deltagerne.

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

Grundlæggende undervisningsmateriale

3. Opgaver, undervisningsmaterialer

Forslag til skema:

Dag 1	Dag 2	Dag 3
Præsentation Forventninger til kurset Gennemgang af mål <ul style="list-style-type: none"> o Ørets anatomi - kort repetition o Demonstration af hørenedsættelse/tab vha. cd-rom o Egne oplevelser og erfaringer o Arbejde med cases fra egen praksis - erfarudveksling i små grupper o Drøftelse af interessante fokusområder i plenum o Oplæg og tanker om næste dags emne 	Konkret arbejde med høreapparater - "hands-on" Gennemgang, fejlfinding, afhjælpe fejl - reparation ved egen hjælp Gennemgang af brugen af teleslynge - demonstration heraf Medinddragelse af it-søgeværktøj til informationssøgning, f. eks: <ul style="list-style-type: none"> o Ressourcepersoner i lokalområdet o Firmaer, der handler med hørehjælpemidler, på nettet - se deres udvalg o Foreninger og tidsskrifter o Tilbud til hørehæmmede o Relevante §§ i service-loven vjh. af brugerforeningernes hjemmesider 	Grundlæggende kommunikationsteknikker for hørehæmmede: <ul style="list-style-type: none"> o Konkret demonstration af mundaflæsning o Øvelser - spil – film Kort indsigt i: <ul style="list-style-type: none"> o MHS: Mund-håndsystemets grundlæggende principper o Tegnsprog o Tegnstøttende kommunikation o Kommunikation med døve og døvblevne Små øvelser i håndalfabet og evt. tegnsprog Små øvelser i tegnstøttende kommunikation Evaluering på "AMU-kvalitet" – Mundtlig evaluering i klassen

Undervisningsmaterialer

Du kan på forhånd udarbejde cases, men det er altid bedre at tage udgangspunkt i deltagerens hverdag og de konkrete eksempler, der kommer frem i dialogen.

Videnscenteret for døvblevne, døve og hørehæmmede har sammen med de danske høreapparatfabrikanter Widex, Oticon og GN Resound lavet en særdeles god cd-rom, hvor man får svar på spørgsmål som "Hvad er lyd?", "Hvordan hører man?"

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

Grundlæggende undervisningsmateriale

---

og "Hvordan behandler man?".

Cd'en viser på god og illustrativ vis, hvordan øret fungerer, og hvad det er, man hører (eller ikke hører), og forskellige grader af hørenedsættelse illustreres.

Aalborgskolen har i samarbejde ved Videnscenteret og Phonak lavet en cd-rom med høretabssimuleringer. Formålet er at give forældre og pårørende samt professionelle en indsigt i, hvad det vil sige ikke at kunne høre normalt. Cd'en koster 250 kr. Yderligere oplysninger kan fås hos Leo Knudsen eller Lene Pedersen på Aalborgskolen, tlf 9931 8700/fax 9814 7177.

"Godt begyndt", Carstensen, Susanne og Nielsen, Jens Palle Søvsø, 1997, 80 s., pris 75,- kr. Kan bestilles på www.kc.dk

4. Afholdelsesformer

Da det er en meget kort og koncentreret uddannelse, kan det ikke anbefales at afholde den som splitkursus.

For at fremme det praksisnære i undervisningen kan den afholdes for grupper på arbejdspladserne. Det vil også øge nytteværdien af undervisningen, hvis hørehæmmede borgere deltager.

5. Litteraturliste

Bøger

Godt begyndt, Carstensen, Susanne og Nielsen, Jens Palle Søvsø, 1997, 80 s. Bestilles på www.kc.dk

Godt i gang, Andersen, Kirsten Bruun m.fl., 2000, 80 s. - bestilles på www.kc.dk

Tegnsprog: Engberg-Pedersen, Elisabeth: *Lærebog i tegnsprogs grammatik*, Døves Center for Total Kommunikation, 1991

Tegnstøttet kommunikation: Carstensen, Susanne: *Døvblevne og svært hørehæmmedes kommunikation*, Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation, 1997

Samarbejde med og praktisk støtte til hørehæmmede

Grundlæggende undervisningsmateriale

Film og cd-rom

Godt Begyndt (dansk tale + tekst), VHS 90 min. Supplerer bog - bestilles på www.kc.dk

Godt i gang, VHS 93 min. Supplerer bog - bestilles på www.kc.dk

Hørelse og høretab (cd-rom)

Ved hjælp af tekst, billeder, animationer og lyd gennemgås emner som ørets anatomi, lyd, hørelse og behandling af hørenedsættelse. Henvender sig til interesserede i hørelse, høretab og behandling af hørenedsættelse (2000)

Hør engang. Sådan lyder en hørenedsættelse (cd)

Illudering af høretab. Indeholder eksempler på forskellige grader af konduktive og perceptiv høretab samt eksempler på tinnitus. Henvender sig til interesserede i hørehæmmedes lydopfattelse (1998)

Aflæsning & Høretræning (cd-rom)

Programmet er udviklet til brug for individuel træning af mundaflæsning.

Websites

www.lbh.dk	Landsforeningen for Bedre Hørelse
www.vcddh.dk	Videnscenter for døvblevne, døve og hørehæmmede
www.idha.dk	Informationscenter for virksomheder med døve og hørehæmmede ansatte
www.h-b-f.dk	Hørehæmmede Børns Forældreforening
www.hu.dk	Hørehæmmet Ungdom
www.mtf.dk	Ménière og Tinnitus Foreningen
www.kc.dk	Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation